

Bolesław Kumor

"Prawodawstwo Kościoła w Polsce 1961-1970", T. 1: (...), oprac. i tł. T. Pieronek, Warszawa 1971 ; T. 2: (...), oprac. i tł. T. Pieronek, Warszawa 1974 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 19/1-2, 288-290

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

śnie wspólnota jest formalną zasadą prawa kanonicznego i jej budowanie jest celem instytucji kanonicznych.

Jeszcze jedna uwaga. Kościół-wspólnota jest znakiem dla świata. Czy wobec tego można mówić o Kościele jako o wspólnocie zamkniętej, wspólnocie jakby dla siebie? Kościół to wspólnota widzialna, wspólnota dla świata. Ten moment winien też być uwzględniony w kanonistyce.

Ks. Remigiusz Sobański

Prawodawstwo Kościoła w Polsce 1961—1970. T. 1. Dokumenty dotyczące Polski wydane przez Stolicę Apostolską, prymasa Polski i Konferencję episkopatu Polski. Oprac. i tłum. ks. T. Pieronek. Warszawa 1971 ss. 315; t. 2. Ustawodawstwo diecezjalne. Z. 1 ss. 288; z. 2 ss. 296; z. 3 ss. 314; z. 4 ss. 302. Oprac. i tłum. ks. T. Pieronek. Warszawa 1974

Kiedy w 1906 r. ks. Tadeusz Trzeciński wydawał *Zbiór ustaw archidiecezji gnieźnieńskiej i poznańskiej* (Poznań ss. 520), pisał wówczas m. in. we wstępie, że „wykładając prawo kościelne w seminarium gnieźnieńskim rychło przyszedłem do przekonania, że szczególnie nagłą potrzebą jest zapoznanie młodzieży duchownej z istniejącym w diecezji prawem partykularnym” (s. V). Ta potrzeba pedagogiczna zrealizowana przez ks. T. Trzecińskiego miała wówczas aspekt praktyczny. Dzięki bowiem jego *Zbiorowi ustaw duszpasterze obydwóch archidiecezji* otrzymali podręcznik prawa diecezjalnego, a raczej duży wybór jego tekstów, a dzisiaj historyk ma pierwszorzędnej wartości źródło do poznania dziejów duszpasterstwa, życia religijnego, demografii historycznej, działalności społecznej i kulturalnej itp. Kościoła katolickiego na terenie Wielkopolski w latach 1867—1905.

Ta tak bardzo cenna inicjatywa ks. T. Trzecińskiego nie była nowa, ani pierwsza w diecezjach na ziemiach polskich okresu niewoli narodowej. Najwcześniej bowiem podobny zbiór został wydrukowany dla diecezji chełmińskiej pt. *Sammlung kirchlicher Verordnungen, Erlasse und Dekrete für die Diocese Culm* (Pelplin 1872 ss. 433), a na początku XX stulecia zrobiono to również w diecezji wrocławskiej na Śląsku, kiedy to w 1902 r. ukazały się w formie książkowej *Verordnungen für das Bisthums Breslau* (Wrocław ss. 672). Z diecezji zaboru rosyjskiego takiego zbioru nie otrzymała żadna diecezja, jako że dopiero po 1905 r. zaczęły się tu ukazywać organy urzędowe w poszczególnych diecezjach. W poprzednim natomiast okresie rozporządzenia kościelne ogłaszali ordynariusze za pośrednictwem pisanych kurend. W zaborze austriackim, mimo że każda diecezja miała prawie od początku XIX stulecia własny, drukowany organ urzędowy, na osobny *Zbiór przepisów odnoszących się do Kościoła i duchowieństwa* zdobyła się

jedynie diecezja krakowska, w której na zlecenie konsystorza biskupiego zbiór taki opracował ks. Michał Kołodziej (Kraków 1913 ss. 400).

Tak bardzo szkoda, że ta cenna inicjatywa nie znalazła naśladowców w okresie międzywojennym. Piszącemu znany jest tylko *Zbiór ustaw archidiecezji gnieźnieńskiej i poznańskiej* (t. 1). Poznań 1934 ss. 750, zebrany i wydany przez ks. Stanisława Brossa.

Do tych dobrych tradycji nawiązał ostatnio ks. Tadeusz Pieronek, wydając *Prawodawstwo Kościoła w Polsce 1961—1970*. Pierwszy tom omawianego wydawnictwa obejmuje „dokumenty dotyczące Polski wydane przez Stolicę Apostolską, prymasa Polski i Konferencję episkopatu Polski”. Zebrane przez autora dokumenty Stolicy Apostolskiej w liczbie 33 nie były publikowane w *Acta Apostolicae Sedis*. Dalszych 37 dokumentów pochodzi od prymasa Polski, oraz 6 z jego Sekretariatu, zaś 48 — od Konferencji episkopatu Polski. Są to dokumenty o charakterze prawnym, normujące sprawy kultu religijnego, duszpasterstwa, ale już dzisiaj chętnie do nich sięgnie również historyk Kościoła, a znajdzie tu ciekawe materiały dotyczące zagadnienia odnowy i reformy kultu religijnego i duszpasterstwa w dobie recepcji II Soboru Watykańskiego w Polsce.

Następne 4 tomy (zeszyty) *Prawodawstwa Kościoła w Polsce 1961—1970* obejmują ustawodawstwo diecezjalne, ale tylko tych diecezji które w wyżej wymienionych latach wydawały drukiem urzędowe organy diecezjalne. Stąd archidiecezje w Białymstoku, Lubaczowie, oraz diecezje w Drohiczynie i Łomży, a częściowo także i Kielce (1961—1963) nie znalazły się w zbiorze, ponieważ nie wydawały w tym czasie własnych organów drukowanych. Jedynym bowiem i wyłącznym źródłem omawianej publikacji były te właśnie organy urzędowe diecezjalne. Diecezje poszczególne zostały ujęte w układzie alfabetycznym, a liczba przytoczonych przez wydawcę dokumentów dla każdej z nich waha się od 10 (Lublin) do 54 (Warszawa). Dokumenty te, wydawane dla poszczególnych diecezji przez Stolicę Apostolską, prymasa Polski, lub też ordynariusza miejscowego, dotyczą kultu religijnego, duszpasterstwa, organizacji kościelnej, formacji intelektualnej i moralnej księży, organizacji i odbywania synodów diecezjalnych z załączeniem w pewnych wypadkach ich statutów (Włocławek) itp.

Należy zauważyć, że *Prawodawstwo Kościoła w Polsce 1961—1970* ma charakter raczej praktyczny, a nie naukowy. Jest to bowiem po prostu przedruk dokumentów, ale bez opracowania naukowego. Normy bowiem do naukowego wydania dokumentów z XX stulecia podał ostatnio Ireneusz Ihnatowicz¹. Trzeba jednak podkreślić, że „prawodawstwo” posiada nie tylko poważny walor praktyczny i użyteczny, ale stanowi również cenne źródło historyczne do dziejów pewnych aspektów życia wewnętrznego Kościoła w Polsce, a zwłaszcza jego prawa partykularnego. Stąd winno się ono znaleźć w rękach nie tylko dusz-

pasterzy, ale i pracowników nauki, których interesują dzieje kościelne w Polsce w aspekcie duszpasterskim w dobie odnowy soborowej.

ks. Bolesław Kumor

Ks. Piotr Hemperk, Oficjalat okręgowy w Lublinie XV—XVIII w. Studium z dziejów organizacji i kompetencji sądownictwa kościelnego. Lublin 1974 s. 255+1 nlb.

Praca P. Hemperka poświęcona oficjالاتowi okręgowemu w Lublinie, jednemu z najstarszych oficjالاتów tego typu w diecezji krakowskiej, jest przejawem wzrostu zainteresowań tą instytucją, jaki od 25 mniej więcej lat daje się zaobserwować. Do lat pięćdziesiątych XX wieku instytucja oficjالاتu nie należała bowiem w historiografii polskiej do zagadnień, które budziły większe zainteresowanie wśród badaczy. Badania zainicjowane jeszcze w pierwszej poł. w. XIX przez P. Fabisza niewielkim artykułem na temat oficjالاتów foralnych¹, nie były — nie licząc artykułów zamieszczonych w encyklopediach kościelnych — podejmowane przez przeszło 50 lat. Wznowił je częściowo przy końcu XIX w. Jan Fijałek², pełniejszą kontynuację podjęli na początku w. XX P. Czaplewski i S. Chodyński³. W latach trzydziestych początkami oficjالاتu w Polsce oraz stanowiskiem prawnym oficjالاتów biskupich w Polsce w XV w. zajął się znany badacz średniowiecza A. Vetulani⁴. Wyraźny wzrost zainteresowania instytucją oficjالاتów, zwłaszcza oficjالاتów okręgowych oraz sprawami rozszadzanymi w ich kancelariach zwanych konsystorzami obserwuje się od 2 poł. w. XX. Rezultatem podejmowanych w tym czasie badań jest kilka rozpraw mo-

¹ I. Ichnatowicz: *W sprawie zasad publikacji źródeł historycznych z XIX i XX wieku*. Przegląd Historyczny. T. 52: 1961 s. 164—172; Tenże: *Projekt instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych XIX i początku XX wieku*. Studia Źródłoznawcze. T. 7: 1962 s. 99—124.

² *O oficjالاتach foralnych*. Obrona Prawdy, 3: 1864 s. 306—311.

³ *O archidiaconach pomorskich i urzędnikach biskupich w archidiaconacie pomorskim diecezji włocławskiej w XII—XV wieku*. Roczn. Tow. Nauk. w Toruniu, 6: 1899 s. 125—172.

⁴ Czaplewski P. ks.: *Wykaz oficjالاتów gdańskich i pomorskich od 1467 do 1824*. Roczn. Tow. Nauk. w Toruniu, 19: 1912 s. 3—128; Chodyński S. ks.: *Konsystorze w diecezji kujawsko-pomorskiej*. Włocławek 1914.

⁵ *Die Einführung der Offiziale in Polen. Ein Beitrag zur Verbreitungsgeschichte des bischöflichen Offizialats im Mittelalter*. Collectanea Theologica. 15: 1934 s. 277—322; *Prawne stanowisko oficjالاتów biskupich w Polsce w XV stuleciu*. W: *Studia historyczne ku czci Stanisława Kutrzeby*, T. 1. Kraków 1938 s. 471—491; *Początki oficjالاتu biskupiego w Polsce*. Nova Polonia Sacra 3: 1939 s. 1—56.